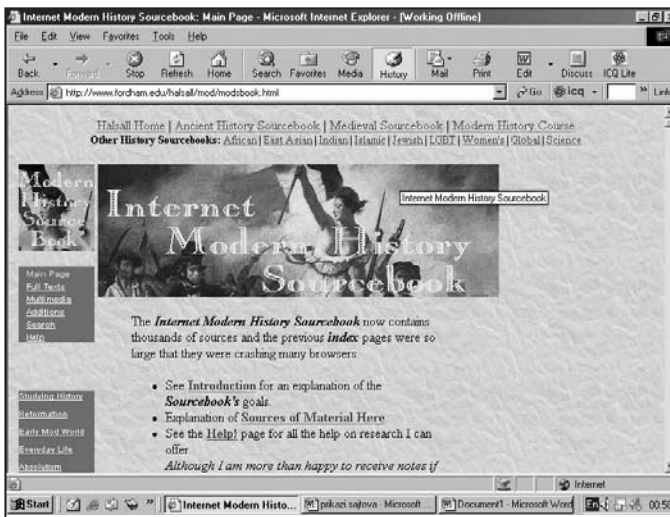

Прикази сајтова (Web адресар)

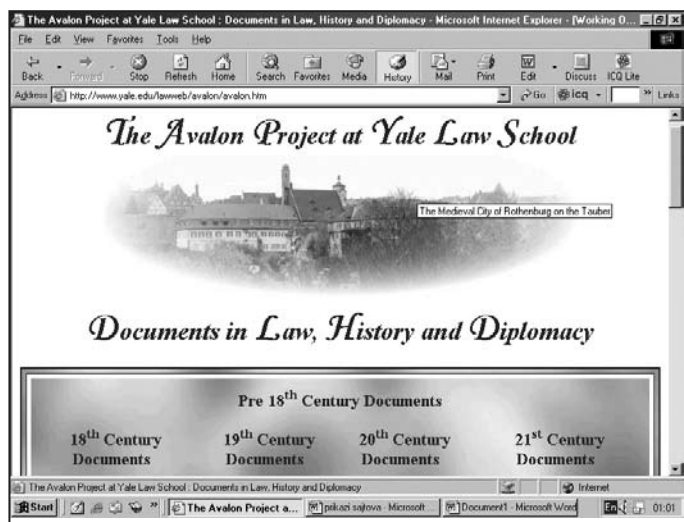
Paul Halsall (ed), Internet History Sourcebooks Project, 22. VII 2006,
< [http://www.fordham.edu/halsall/](http://www.fordham.edu/halsall/mod/modbook.html) > (4. IX 2006).

Под уредништвом америчког византолога Пола Халсала (Paul Halsall) и уз техничку подршку Одељења за историју Фордам Универзитета (Fordham University) Internet History Sourcebooks Project (ИНСР), већ читаву деценију успешно, али и са разлогом, одржава се репутација једне од најнезаобилазних web локација од ширег интереса за

историјску науку. Ту се могу пронаћи бројни текстови, научне расправе, изворни материјал преведен на енглески језик, од антике и дела античких историчара до савремене историје, те списак бројних историјских (играних) филмова снимљених са тематиком из одређеног историјског раздобља. Сналажење на том сајту олакшано је изузетном прегледношћу доступног материјала, уз важну напомену да се велики број докумената којим се приступа са те локације заправо налази ван тога сајта, а овде су постављени само линкови ка њима. Ради лакшег сналажења, свако време је додатно подељено у више подгрупа, као што су, у оквиру модерне историје: реформација, Француска револуција, 1848. година, Амерички грађански рат, Велика депресија, свакодневни живот, биполарни свет, Европа после Другог светског рата, поп култура, итд. О популарности тога сајта довољно говори податак да је само почетна страница извора за средњовековну историју посећена више од десет милиона пута од јануара 1996. године.

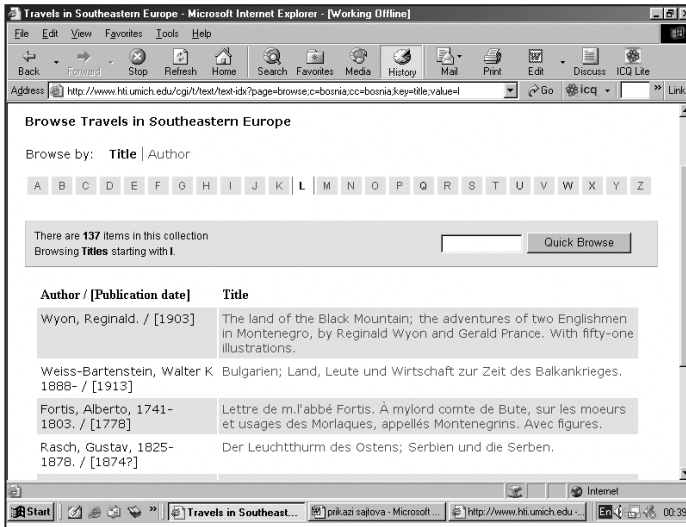
The Avalon Project at Yale Law School, Documents in Law, History and Diplomacy, 9. VI 2006,
< <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/avalon.htm> > (5. IX 2006).

Пројекат Авалон Јејл универзитета пружа изузетну колекцију докумената из области историје права, економије, али на првом месту дипломатске историје. Главна подела по којој је грађа разврстана урађена је по временским раздобљима: пре XVIII века, документи XVIII, XIX, XX. и XXI века. Документе

је такође могуће претраживати абecedним редом, али и по тематским целинама, као што су: арапско-израелски сукоб, Индијанци Северне Америке, нуклеарна енергија, мировни уговори, злочини Другог светског рата, дипломатска историја Другог светског рата, Хладни рат, совјетско-америчка дипломатија, напад на Америку 11. септембра 2001. године итд. Велику предност пружа и могућност коришћења машине за претраживање помоћу које се навигација у том непрегледном мору извора обавља на веома брз и делотворан начин. Сви документи су приказани на енглеском језику, и за сваки је назначено одакле је преузет и ко је преводилац, ако је документ преведен (са латинског нпр.), тј. строго је поштован научни принцип. Како квалитетом садржаја тако и изузетном прегледношћу материјала, Пројекат Авалон се препоручује најширем кругу корисника: ученицима, студентима, наставницима, истраживачима, нарочито онима заинтересованим за поље дипломатске историје.

**University of Michigan, Travels in Southeastern Europe, у: „The Humanities Text Initiative“, 9. VI 2004,
<<http://www.hti.umich.edu/b/bosnia/>> (4. IX 2006).**

Међу колекцијом текстова који су доступни у оквиру пројекта The Humanities Text Initiative (HTI) Универзитета у Мичигену налази се и веома драгоцену збирку путописа који за свој предмет имају регион југоисточне Европе. Реч је, заправо, о колекцији од 137 дигитализованих, односно скенираних књига, од којих

немали број представља праве раритете и самим тим су веома драгоцен и изузетан извор за проучавање историје Балкана. У хронолошком смислу, већина издања потиче из друге половине XIX и са почетка XX века иако има и оних који излазе из тог оквира. Исто тако, иако већину књига чине путописи, посетилац тог сајта може наићи и на дело попут Именика – регистра насељених места Краљевине Југославије са војнотериторијалном и административном поделом, списком војних округа, срезова и општина са њиховим седиштима и административном картом из двадесетих година XX века. Списак аутора који су заступљени веома је шаролик, од путника који су из најразличитијих разлога посећивали тај простор (нпр. Јиричекова *Cesty ro Bulharsky*), али има и оних који су писали о својој земљи, попут дела Владимира Карића – Србија: опис земље народа и државе. Самим тим и језици на којима су књиге писане разноврсни су: енглески, немачки, француски, бугарски, италијански, латински, мађарски, српски. Књиге је могуће прегледати абecedним редом, према насловима, али и према именима аутора. Такође, у поље за претраживање могуће је унети било коју реч, и у року од неколико секунди добити списак са свим местима у оквиру колекције где се та реч налази. Путовања у југоисточној Европи несумњиво представљају веома драгоцену дигиталну колекцију књига за све оне који се занимају за прошлост овог региона.

Woodrow Wilson International Center for Scholars, Cold War International History Project, 2006, <http://www.wilsoncenter.org/index.cfm?topic_id=1409&fuseaction=topics.home> (9.X 2006).

Међународни пројекат за истраживање Хладног рата основан је 1991. године при Међународном центру Вудро Вилсон у Вашингтону. За свој примарни циљ тај пројекат узима рад на убрзавању процеса интеграције нових извора и материјала из бившег „комунистичког блока“ са историографијом о Хладном рату коју су протеклих деценија углавном писали истраживачи са Запада и на основу њима тада доступне архивске грађе. Такође, желело се да се превазилазе језичке, географске и специфичне регионалне посебности зарад стварања нових веза међу истраживачима заинтересованим за историју Хладног рата широм света. Тој сврси намењена је и Интернет презентација Пројекта: посетилац тога сајта пронаћи ће велики број информација везаних за актуелна дешавања на пољу истраживања

хладноратовске историје, бројних конференција, нових публикација, приказе књига, новобјављене архивске грађе и сл. Сајт је подељен на неколико основних подгрупа: 1) почетну страну, са које је могуће отићи на посебне одељке разврстане по регионима и предметима; 2) виртуелни архив, у оквиру кога се налазе бројне колекције докумената, од којих је једна посвећена и Југославији у Хладном рату; 3) новости везане за Пројекат, где је остављена могућност за преглед свих новости од 1993. године; 4) догађања, нпр. расправе о неким књигама; 5) публикације, као што су Билтен Пројекта, и књиге у издању тога удружења, 6) линкови везани за тематику историје Хладног рата, од којих би обавезно требало погледати Cold War Files Website – интерпретацију историје архивском грађом, где се могу пронаћи разноврсни документи у pdf. формату, 7) истраживачи, где је могуће видети ко су стални носиоци тога пројекта и ко

су гости. Аутори сајта на најбољи су начин одговорили на постављени задатак и искористили предности Интернета као новог медија у историографији, нагласивши искоришћавање могућности веће повезаности међу истраживачима и архивистима, те презентацију дигиталне колекције докумената.

Московский государственный университет им. М. В.Ломоносова, Ассоциация „История и компьютер“, Библиотека электронных ресурсов Исторического факультета МГУ, 4. IX 2006, <<http://www.hist. msu. ru/ER/index. html>> (10. IX 2006).

Рад на библиотеци електронских извора Историјског факултета Московског државног универзитета отпочео је 1999. године под руководством Тимура Валетова, научног сарадника на катедри за историјску информатику. Иако се преко тога сајта може доћи до небројено много докумената, фотографија, хронолошких таблица, информација о руској историографији, архивима, музејима и сл, одмах треба напоменути да је сајт прегледно организован, тако да је њиме прилично једноставно крстари. Почетна страна није оптерећена превеликим бројем „прозора“, а поред неколико главних одељака (електронски текстови са сликама, таблице за економску историју, књиге у издању факултета, Француска секција катедре за нову и новију историју, електронске копије старих рукописа, водич кроз

библиотеке, музеје, архиве и академске институције у Москви, колекције музејских збирки), ту се налази још само неколико илустрација, два, али изузетна линка, информација о датуму последњег ажурирања, те поље за претраживање сајта. Електронски текстови разврстани су према добима, од старога истока до Русије у XX веку. Формати текстова варирају од случаја до случаја, неки су у pdf-у, али ипак доминира htm. Нису посебно разврстани текстови који су пре-

ведени на руски са других језика од оних оригинално написаних на руском, али је увек назначено које издање превода је у питању. На страници посвећеној Русији у XX веку, поред великог броја текстуалних извора, могу се пронаћи и статистичке таблице, али и прелепа збирка Руска империја у фотографијама. Напоменимо и да сајт обилује хипервезама, помоћу којих посетилац може отићи на друге презентације, што га чини практично неисцрпним. Сајт има и верзију на енглеском језику, међутим, она није ажурирана од фебруара 2001. године. За сваку похвалу је и веома мали број „мртвих“ линкова, што заправо говори о педантности у раду и уредном ажурирању сајта. Одлично полазиште за приступ документима на руском језику и руској историографији, те са сазнавањем начина рада руских историчара у информационој ери.

History Guide / Informations Weiser Geschichte, 2003,
<<http://www.historyguide.de/index.php>> (11. IX 2006).

Као што се види из наслова, та Интернет локација представља својеврсни водич за историју, право полазиште за претраживање *weba* у потрази за жељеним садржајима из прошлости и науке која је изучава. Преко тог сајта могуће је приступити другим релевантним сајтовима и дигиталним текстовима. Пројекат су оригинално, 1995. године у Гетингену, покренуле Државна и Универзитетска библи-

отека, а с временом су се укључивале и разне друге институције, као што су Баварска државна библиотека и пројекат Clio-Online, а 2003. пројекат је преименован у Network Subject Gateways History. Сви извори описани су и вредновани. Ту се могу пронаћи статистички подаци, информације везане за област компјутеризације у историографији, базе података, библиографије, дигиталне библиотеке, слободан приступ електронским часописима и још много тога. Претраживање је омогућено по регионима, раздобљима, темама, и помоћу машине за напредно претраживање. Илустрације ради, навешћемо да се у оквиру секције „резултати“ за историју XX века, која је подељена на три хронолошка одељка (1914–1945, 1945–1989, 1989. до данас) налази индексирано више од 1600 *web* локација. Управо стога што је материјал заиста непрегледан, а до кога је могуће стићи преко овога сајта, предметног каталога, те добро осмишљеног

софтвера за претраживање, Историјски водич с правом може понети епитет једног од водећих хибридних претраживача за историју у сајбер простору.

German Historical Institute (GHI), German History in Documents and Images (GHDI), Washington, <<http://germanhistorydocs.ghi-dc.org/index.cfm?language=english>> (11. IX 2006).

Немачка историја у докумен-
тима и сликама обухвата обимну
колекцију примарног изворног ма-
теријала, документујући немачку
политичку, друштвену и културну
историју од 1500. године до дана-
шњих дана. Она садржи и ориги-
налне немачке текстове, који су
пропраћени савременим енглеским
преводом, те широк спектар визу-
елног материјала. Сав материјал
приказан је у десет секција, које су
уређене под вођством угледних ис-
траживача, а по хронолошком при-
нципу: 1) Од реформације до три-
десетогодишњег рата 1500–1648,
2) Од апсолутизма до Наполеона
1648–1815, 3) Од Бечког конгреса
до пруске доминације 1815–1866,
4) Бизмаркова Немачка 1866–1890,
5) Вилхелмова Немачка и Први
светски рат 1890–1918, 6) Вајмарс-
ка Немачка 1918/19–1933, 7) На-
цистичка Немачка 1933–1945, 8)

Окупација и изроњавање две државе 1945–1961, 9) Две Немачке 1961–1989,
10) Једна Немачка у Европи 1989 – до данашњих дана. Дизајн сајта урађен је
веома лепо и прегледно. Тако се на приступној страни налази краћи текст о
колекцији, могућност избора између верзије на енглеском и немачком језику,
информације о сликама које се налазе у колажу сајта, те четири слике, од којих
се кликом на било коју долази на страницу са дванаест осликаних прозорчића
у облику квадрата, од којих десет представљају улаз на сваку секцију посебно,
а две су су заправо пречица за детаљније информације о колекцији. Када се
приступи једној од колекција, посетилац има могућност уласка на додатне че-

тири поткатегорије: увод, документе, слике и мапе. На крају сваког документа налази се информација из којег извора је документ преузет, те ко га је превео, ако је превод у питању. Садржај извора који је доступан на томе сајту веома је разноврстан, а посебну вредност представља обиље материјала везаног за изучавање друштвене историје. Треба похвалити и богату колекцију илустративног материјала, избор фотографија, те мапе високе резолуције. Једини недостатак на који би требало указати односи се на проблем да су неке стране у оквиру сајта у тзв. фази изградње, а у вези с тим и изостанак датума када је сајт последњи пут ажуриран. Ипак, квалитет којим се та презентација одликује, и двојезичност сајта, чине га више него препоручљивим за додавање ове локације на списак омиљених *web* локација за истраживаче, ученике и њихове наставнике, те за шири круг корисника.

George Mason University, Center for History and New Media, 2006,
<<http://chm.gmu.edu/index.php>> (9. IX 2006).

На који начин је историографија одговорила на изазове дигиталне ере међу важним је питањима историјске науке већ више од четвртине века. Презентација Центра за историју и нове медије пружа мноштво занимљивих и надасве корисних садржаја везаних за дату проблематику као што су: есеји о историји и новим медијима, помоћне алатке или специјалан софтвер од користи за историчаре (нпр: алат

за *онлајн* анкетирање на пољу усмене историје – Survey Builder, или помоћ за изградњу и одржавање хронолошких табела на *web* сајту – Timeline Builder), претражива база података са око 1.200 одељења за историју широм света, *онлајн* књига Даниела Коена и Роја Розенцвајга Дигитална историја: водич за скупљање, чување и презентацију прошлости на *webu* (Daniel J. Kohen, Roy Rosenzweig, Digital History. A Guide to Gathering, Preserving, and Presenting the Past on the Web), те велики број разноврсних пројеката у којима су нове технологије стављене у службу музе Клио. Издвојени огранак сајта представља и архивирана колекција вести која може послужити и као прворазредни историјски извор за изучавање области компјутеризације и историографије. Као куриозитет издвојили бисмо *блолове* стручњака укључених у тај пројекат, у којима сарадници Центра у облику дневника редовно износе своја запажања,

распоред активности и разне друге садржаје. Тако је, на пример, блог Церемија Богса (Jeremy Boggs) посвећен размишљањима о томе како историчари могу искористити електронске форме као средство академског и едукативног израза. Такав вид изражавања најбољи је доказ о разумевању савремених токова историје.

**„H-Net Discussion Networks“, у: H-Net. Humanities and Social Sciences Online, 1995–2006, 11. IX 2006 ,
<<http://www.h-net.org/lists/>> (11. IX 2006).**

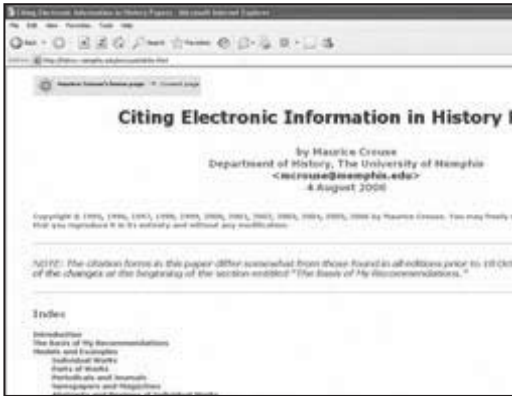

Одличан пример интеракције особа–рачунар–особа (О-Р-О), која омогућава успостављање невидљиве академије представља H-Net дискусионна мрежна листа (H-Net Discussion Networks), успостављена 1993. године, која повезује наставнике, професоре, студенте, истраживаче из разних области историјског истраживања, у размени идеја и материјала. Чланове те академије чине више од 100.000

чланова из више од 90 земаља. По речима самих уредника: „дискусијом су обухваћени сви аспекти академског живота – истраживање, настава, нове и старе контроверзе“. Пребројали смо више од 150 дискусионих листа посвећених разним тематским областима, као што су: историја детињства и младости, демографска историја, историја дипломатије и међународних односа, историја образовања, етничка и имигрантска историја, историја филма, немачко-америчке и немачко-канадске студије, немачка историја, филозофија историје, историја сексуалности, интелектуална историја, јапанска историја и култура, радничка историја, правна историја, модерна и савремена историја Медитерана, музеологија, политичка историја САД, историја града, историја села и агрикултурна историја, историја Русије, историја науке медицине и технологије, скандинавска историја, средњоевропска култура и историја од времена Хабзбурга до данашњих дана, економска историја и историја економије, итд. Лако се да уочити да дискусионне листе одлично рефлектују актуелна кретања која исказује модерно историјско истраживање, тј. да су темама обухваћене све области и подручја делокруга историчара: од изучавања политичке историје, преко економије, технологије, до друштвене историје, историје идеја и др. Ваљало би истаћи и да се у оквиру сваке листе налази архива регистрованих порука, тј.

електронске преписке, која може бити занимљива и као својеврсни историјски извор. На пример, у оквиру листе за Историју дипломатије и међународних односа налази се архивирани материјал за раздобље од јуна 1993. године. То је незаобилазна *web* локација за сваког истраживача који жели да види како савремене информационо-комуникационе технологије утичу на подручје историјскога истраживања, али истовремено и прилика да се укључи у размену идеја и информација са колегама широм планете.

**Maurice Crouse, Citing Electronic Information in History Papers,
4. VIII 2006,
<<http://history.memphis.edu/mcrouse/elcite.html>> (10. IX 2006).**

Најважнија последица која се јавља при презентацији историјских радова у различитим форматима у електронском облику, посебно у HTML-у (када се цео садржај неког документа налази на само једној страници), тиче се проблема цитирања. Посебан проблем представља и начин поновног налажења података преузетих са *weba* (нпр. ради провере, услед повременог ажурирања (*update-a*), промене ад-

ресесе, престанка постојања странице и др. Због тог и других проблема велики број истраживача сматра да се подаци преузети са Интернета не могу користити у научним радовима, све док се питање цитирања са Интернета не реши на прави начин. Морис Кроуз (Maurice Crouse) са Одељења за историју Универзитета у Мемфису ухватио се у коштац с тим горућим проблемом савремене историографије. Већ више од једне деценије он редовно објављује допуњену верзију водича за цитирање електронских информација у историјским радовима, покушавајући да пронађе што боље решење проблема. У тој расправи читалац може сазнати основне дилеме с којима се сусрећу истраживачи приликом цитирања електронског материјала, те више практичних савета како цитирати књиге, чланке, приказе преузете са Интернета, електронску преписку, и сл. Не узимајући себи за циљ да наметне неко од понуђених решења, Кроуз ће свакако утицати на свакога ко се макар једном сусрео са проблемом како да своме електронском извору да форму која задовољава при цитирању.